

ОРГАНІЗАЦІЯ ВЗАЄМОДІЇ ОПЕРАТИВНИХ ТА СЛІДЧИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Дараган В. В., Коломісць В. Ю., Копилов Е. В.

ВСТУП

Останніми роками як для України, так і для інших країн світу характерною стала негативна практика марнотратства грошових коштів на фоні корупційних правопорушень та злочинів у сфері проведення державних закупівель. Такий стан справ становить перед усіма країнами світу спільне завдання – подолання корупційних проявів під час проведення державних закупівель. Але не дивлячись на такий стан справ світове співтовариство ще не виробило ефективного механізму протидії злочинам та іншим правопорушенням у цій сфері¹.

Непрозорість та неефективність механізмів контролю за процесом здійснення публічних закупівель призводить до використання корупційних схем для розкрадання державних (бюджетних) коштів, легалізації та привласнення їх недобросовісними посадовцями і, як наслідок, до «тінізації» національної економіки.

За висновками експертів у галузі економіки та юриспруденції, внаслідок корупційних схем у сфері публічних закупівель економіка України втрачає від 20 до 40 % грошових коштів, виділених на їх здійснення.

Одним із перших завдань, направлених на відновлення та стабілізацію економіки України є подолання корупції у сфері державних закупівель².

Тому одним із пріоритетних напрямів діяльності правоохоронних органів є протидія злочинам, пов'язаним зі здійсненням публічних закупівель. Під час протидії цим злочинам на сьогодні існує частина проблем, пов'язаних із специфікою сфери публічних закупівель, яка охоплює різні сфери діяльності держави (забезпечення медичними

¹ Дараган В.В. Заходи запобігання корупції у сфері державних закупівель. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. Северодонецьк, 2016. № 3. С. 160–167.

² Дараган В. В. Корупційні ризики закону України «Про здійснення державних закупівель» та шляхи їх подолання. *Теорія і практика правознавства*. 2014. № 2 (6) URL: http://nauka.jur-academy.kharkov.ua/download/el_zbirmik/2.2014/9.pdf

препаратами, оборонна сфера тощо), що у свою чергу обумовлює необхідність володіння спеціальними знаннями.

Малоефективна діяльність щодо оперативно-розшукової протидії злочинам у сфері публічних закупівель підрозділами кримінальної поліції багато у чому спричинена недостатніми науковими розробками, відсутністю чіткого розподілу повноважень, функцій і завдань таких підрозділів на основі проактивної системної концепції оперативно-розшукової діяльності. Назрілі потреби практики в ефективній оперативно-розшуковій протидії злочинам у сфері публічних закупівель сьогодні не мають адекватного наукового забезпечення. Запропоновані науковцями пропозиції не утворюють єдиної системи. Тому на сьогодні існує нагальна потреба розроблення нових підходів та критичного осмислення існуючих наукових доктрин.

Реформування системи ОВС суттєво вплинуло на структурно-функціональну побудову окремих підрозділів Національної поліції України, велику частину з них було значно скорочено, деякі підрозділи були зовсім ліквідовані. Після початку реформування ОВС минуло не так багато часу, але уже сьогодні вбачається значна кількість прорахунків у структурно-функціональній побудові окремих підрозділів Національної поліції України³.

Однак, незважаючи на зростання останнім часом інтересу юридичної науки до питань протидії злочинам у сфері публічних закупівель, у зв'язку з реформуванням системи ОВС та постійними змінами законодавства щодо здійснення публічних закупівель, виникла значна кількість проблем, які потребують нового наукового осмислення (відсутність підготовки відповідних фахівців, плінність кадрів, недосконалість нормативного забезпечення діяльності підрозділів, проблеми взаємодії між підрозділами тощо).

З кожним роком до правоохоронної діяльності державних органів, зокрема Національної поліції, висуваються більш підвищенні вимоги, що у свою чергу вимагає збільшення обсягу необхідних знань працівниками поліції⁴.

1. Виникнення передумов проблеми та формулювання проблеми

Основним завданням взаємодії слідчих підрозділів органів Національної поліції України з іншими структурними підрозділами

³ Darahan V., Shynkevych A. Theoretical and methodological fundamentals in formation of economic security in the field of public procurement. Scientific journal “*Philosophy, Economics and Law Review*”. Volume 2, no. 1, 2022. P. 161–176.

⁴ Кобзар О. Ф., Дараган В. В. Напрямки удосконалення підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 1. С. 158–163.

апарату центрального органу управління поліцією, міжрегіональними територіальними органами Національної поліції та їх територіальними (відокремленими) підрозділами, територіальними органами поліції та їх територіальними (відокремленими) підрозділами (далі – органи та підрозділи поліції) є запобігання кримінальним правопорушенням, їх виявлення та розслідування, притягнення до встановленої законодавством відповідальності осіб, які їх учинили, відшкодування завданої кримінальними правопорушеннями шкоди, відновлення порушених прав та інтересів фізичних і юридичних осіб⁵. Успішне виконання зазначених завдань стає можливим завдяки організації належного рівня взаємодії між слідчими та оперативними підрозділами Національної поліції України. Потреба у такій взаємодії, насамперед, зумовлена наявністю у кожного із суб'єктів притаманних лише їм сил, засобів та методів діяльності⁶.

Прийняття у 2015 році Закону України «Про Національну поліцію» стало підґрунтям реформування правової бази діяльності оперативних підрозділів. У результаті реформування було суттєво змінено структуру підрозділів стратегічних розслідувань, що негативно вплинуло на процес організації взаємодії оперативних працівників вказаних підрозділів зі слідчими під час оперативно-розшукової протидії злочинам у сфері публічних закупівель.

2. Аналіз існуючих методів вирішення проблеми та формулювання завдання для оптимального розвитку техніки

Аналіз наукових публікацій з питань протидії злочинам у сфері публічних закупівель показав, що питання організації взаємодії оперативних та слідчих підрозділів Національної поліції під час оперативно-розшукової протидії вказаним злочинам було досліджено в дисертації Т.О. Часової⁷. Питання взаємодії органів досудового розслідування та оперативних підрозділів Національної поліції під час протидії розкраданню бюджетних коштів в процесі проведення будівельних робіт були досліджені Т. Л. Сивогривою⁸. Крім того,

⁵ Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: наказ МВС України від 07.07.2017 № 575.

⁶ Варвиш А. Взаємодія слідчих з оперативними підрозділами у протидії злочинам проти власності у будівельній галузі. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 5. С. 222–225.

⁷ Часова Т. О. Взаємодія слідчих та оперативних підрозділів ОВС під час протидії злочинам у сфері державних закупівель : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків : ХНУВС, 2015. 258 с.

⁸ Сивогривова Т. Л. Взаємодія органів досудового розслідування та оперативних підрозділів Національної поліції під час протидії розкраданню бюджетних коштів

питання взаємодії оперативних підрозділів з органами досудового слідства під час протидії хабарництву у сфері публічних закупівель оперативними підрозділами МВС України було також досліджено В.В. Коряком⁹. Також окремі аспекти взаємодії слідчих та оперативних підрозділів під час розслідування злочинів у сфері публічних закупівель були розглянуті А.М. Меденцевим¹⁰.

Однак ці дослідження були здійснені до реформування системи ОВС, а деякі навіть до запровадження Кримінального процесуального кодексу України. У зв'язку цим значна кількість висновків та рекомендацій, наданих авторами, не повністю відповідає вимогам сьогодення та підлягає критичному аналізу.

Питання організації взаємодії між слідчими та оперативними підрозділами ОВС під час протидії злочинам у своїх працях розглядали П.В. Берназ, М.В. Бурак, М.Б. Головкин, О.А. Доброродний, С.О. Долженков, Г.О. Душейко, П.С. Єспринцев, І.М. Єфіменко, В.В. Іванов, Є.В. Лизогубенко, С.В. Обшалов, В.Л. Ортинський, П.М. Павлик, А.А. Патик, М.А. Погорецький, Н.О. Попова, Р.Л. Сопільник, Р.Л. Степанюк, О.В. Темніков, В.В. Топчий, Г.І. Удренас, В.В. Черепушак, Р.Ф. Черниш, С.В. Яковчук та інші.

3. Загальні питання організації взаємодії оперативних та слідчих підрозділів Національної поліції під час оперативно-розшукової протидії злочинам у сфері публічних закупівель

Взаємодія органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами поліції відбувається на основі Конституції України, Кримінального кодексу (далі – КК) України, Кримінального процесуального кодексу України, Закону України «Про Національну поліцію», інших актів законодавства України з питань організації взаємодії між органами та підрозділами поліції в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні.

Згідно з Інструкцією з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, затвердженої наказом МВС України від 07.07.2017 № 575 (далі Інструкція з організації взаємодії), основними принципами взаємодії є:

в процесі проведення будівельних робіт : дис. ... доктор. філософ. : 081 – Право. Дніпро : ДДУВС, 2024. 241 с.

⁹ Коряк В. В. Протидія хабарництву у сфері державних закупівель оперативними підрозділами МВС : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ : НАВС, 2012. 283 с.

¹⁰ Меденцев А. М. Розслідування злочинів, що вчиняються у сфері державних закупівель : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Одеса : МГУ, 2015. 214 с.

1) швидке, повне та неупереджене розслідування кримінальних правопорушень;

2) самостійність слідчого в процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, що не мають на те законних повноважень, забороняється;

3) оптимальне використання наявних можливостей органів досудового розслідування та оперативних підрозділів Національної поліції України у запобіганні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень;

4) дотримання загальних засад кримінального провадження;

5) забезпечення нерозголошення даних досудового розслідування¹¹.

В системі НП відповідальними за належну організацію взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами поліції в запобіганні, виявленні й розслідуванні кримінальних правопорушень є керівники органів та підрозділів поліції й органів досудового розслідування.

Як показали результати дослідження, у процесі протидії злочинам у сфері публічних закупівель взаємодія між оперативними та слідчими підрозділами НП України здебільшого розпочинається лише під час розслідування кримінального провадження та здійснюється, як правило, через надання доручення, з одного боку, та виконання його – з іншого.

На нашу думку, така негативна тенденція склалася з кількох причин, по-перше, в процесі реформування ОВС підрозділи стратегічних розслідувань були відокремлені від відділень НП та отримали незалежність від територіальних органів поліції, при цьому слідчі підрозділи залишилися у підпорядкуванні територіальних підрозділів поліції; по-друге, значно збільшилось навантаження на одного працівника підрозділу стратегічних розслідувань щодо оперативного обслуговування об'єктів, а також сама територія оперативного обслуговування; по-третє, в відділах та відділеннях поліції не залишилося працівників стратегічних розслідувань, тобто було здійснене їх територіальне відокремлення; по-четверте, відсторонення від процесу організації взаємодії між оперативними та слідчими підрозділами керівників таких підрозділів.

Взаємодія слідчого та оперативних підрозділів має різноманітний характер і здійснюється в певних правових формах, зокрема процесуальній та непроцесуальній (організаційній). Процесуальна форма взаємодії здійснюється під час досудового розслідування. До процесу-

¹¹ Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: наказ МВС України від 07.07.2017 № 575.

альних форм взаємодії, тобто таких, які регулюються кримінальним процесуальним законом, належать:

- доручення слідчого щодо проведення гласних та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам;
- надання допомоги слідчому при провадженні окремих слідчих (розшукових) дій;
- робота у складі слідчо-оперативних груп за фактами вчинення злочинів¹².

Непроцесуальна (організаційна) форма взаємодії полягає у безпосередній реалізації функціональних обов'язків слідчих та працівників оперативних підрозділів НП України у процесі спільної роботи з виявлення та припинення злочинів. Ця форма не має процесуального характеру і регулюється, як правило, відомчими нормативними актами, які передбачають організаційні заходи, що мають забезпечити узгоджену і цілеспрямовану діяльність працівника оперативного підрозділу та слідчого в межах кримінального судочинства¹³.

Аналіз практики організації взаємодії оперативних та слідчих підрозділів НП під час оперативно-розшукової протидії злочинам у сфері публічних закупівель показав, що процес організації такої взаємодії повинен відбуватися за такими напрямками:

- організація взаємодії на стадії виявлення злочину у сфері публічних закупівель;
- організація взаємодії під час оперативної розробки;
- організація взаємодії в процесі реалізації матеріалів оперативної розробки;
- організація взаємодії під час розслідування злочинів у сфері публічних закупівель;
- організація взаємодії в процесі підготовки та проведення НСРД.

Пропонуємо розглянути особливості організації взаємодії між слідчими та оперативними підрозділами за кожним із названих напрямом.

4. Організація взаємодії на стадії виявлення злочину у сфері публічних закупівель

Як показали результати дослідження, процес організації взаємодії між оперативним та слідчим підрозділом під час протидії злочинам у сфері публічних закупівель доцільно починати ще на стадії їх

¹² Кириченко О. В. Актуальні питання взаємодії оперативних підрозділів органів внутрішніх справ зі слідчими під час протидії злочинам проти громадської безпеки. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 1. С. 239–246.

¹³ Там само.

виявлення. Цієї думки дотримуються й інші автори, зокрема А.М. Меденцев та Т.О. Часова¹⁴.

Цей напрям організації взаємодії, на нашу думку, повинен використовуватися далеко не в усіх випадках діяльності щодо виявлення злочинів у сфері публічних закупівель, оскільки окремі способи вчинення злочинів у сфері публічних закупівель не містять у собі проблемних питань щодо організації їх виявлення та кримінально-правової кваліфікації. Процес організації взаємодії за цим напрямом повинен відбуватися лише у тих випадках, коли процес виявлення потребує застосування знань слідчого, а так само й у випадках складності кваліфікації дій осіб, причетних до їх учинення. Крім того, цей напрям організації взаємодії може застосовуватися, коли виявленням ознак злочину займається оперативний працівник, який не має достатнього досвіду щодо виявлення окремих способів злочинів у зазначеній сфері.

При цьому слід зауважити, що цей напрям організації взаємодії може бути застосований лише у випадку, коли слідчий, залучений до взаємодії, матиме відповідну кваліфікацію та знання. Інакше організація такої взаємодії не надасть необхідного результату.

Результати дослідження Т.О. Часової показали, що процес організації взаємодії оперативних та слідчих підрозділів під час виявлення злочинів у сфері публічних закупівель не має належного правового регулювання, тому як правило, він здійснюється у формі взаємних консультацій з метою подальшого планування своєї діяльності і спрямований на збір достатньої кількості інформації, необхідної для її реєстрації у Єдиному реєстрі досудових розслідувань. Основна робота щодо пошуку інформації про злочини у сфері публічних закупівель в зазначеній формі взаємодії проводиться працівниками підрозділів стратегічних розслідувань¹⁵.

Процес організації взаємодії на стадії виявлення злочину у сфері публічних закупівель, на нашу думку, повинен здійснювати керівник відповідного відділу управління стратегічних розслідувань або міжрайонного відділу стратегічних розслідувань. Однак процес організації такої взаємодії з боку керівників, на нашу думку, не повинен мати обов'язковий характер, оскільки окремі оперативні

¹⁴ Меденцев А. М. Розслідування злочинів, що вчиняються у сфері державних закупівель : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Одеса: МГУ, 2015. 214 с. ; Часова Т. О. Взаємодія слідчих та оперативних підрозділів ОВС під час протидії злочинам у сфері державних закупівель : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків : ХНУВС, 2015. 258 с.

¹⁵ Часова Т. О. Взаємодія слідчих та оперативних підрозділів ОВС під час протидії злочинам у сфері державних закупівель : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків : ХНУВС, 2015. 258 с.

працівники (як правило, які мають досвід роботи понад 5 років) здатні самі організувати вказану роботу.

5. Організація взаємодії під час оперативної розробки

Відповідно до положень Інструкції з організації взаємодії, при веденні оперативним підрозділом оперативно-розшукової справи щодо осіб, стосовно яких є дані про участь у підготовці до вчинення злочину, підслідного слідчим органів досудового розслідування Національної поліції України, керівник оперативного підрозділу *письмово звертається* до керівника органу досудового розслідування про закріплення за цією ОРС слідчого для забезпечення методичного супроводження її реалізації та надання практичної допомоги оперативному підрозділу¹⁶.

У свою чергу, положення Інструкції про організацію оперативно-розшукової діяльності та негласної роботи оперативними підрозділами Національної поліції України вказують на те, що під час провадження за ОРС, яку заведено стосовно осіб, про яких є дані щодо участі в підготовці до вчинення злочину, підслідного слідчим Національної поліції України, начальник оперативного підрозділу *може звернутися* до начальника слідчого підрозділу про закріплення за цією ОРС слідчого для забезпечення методичного супроводження її реалізації та надання практичної допомоги оперативному підрозділу.

На нашу думку, положення Інструкції про організацію оперативно-розшукової діяльності та негласної роботи оперативними підрозділами Національної поліції України є більш сприйнятливим на практиці (100 % опитаних працівників вказали, що вони письмово не звертаються до начальника слідчого підрозділу про закріплення за ОРС слідчого) та відповідають вимогам сьогодення, а в окремих випадках забезпечать необхідну конспірацію. Тому, на нашу думку, вказані положення Інструкції з організації взаємодії доцільно привести у відповідність до положень Інструкції про організацію оперативно-розшукової діяльності та негласної роботи оперативними підрозділами Національної поліції України.

На нашу думку, процес організації взаємодії між оперативним та слідчим підрозділом під час оперативної розробки повинен відбуватися відповідно до тих саме принципів як і під час виявлення злочинів у сфері публічних закупівель, тобто у разі виникнення такої необхідності та можливості здійснення такої організації.

¹⁶ Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: наказ МВС України від 07.07.2017 № 575.

У своєму дослідженні А.М. Меденцев пропонує створювати слідчо-оперативні групи відразу ж після заведення оперативно-розшукової справи¹⁷. Однак, на нашу думку, така реалізація взаємодії, по-перше, буде неузгоджена з положеннями Інструкції з організації взаємодії, а, по-друге, усі необхідні побажання слідчий має можливість висловити саме перед реалізацією матеріалів оперативної розробки та передбачити для цього усі необхідні заходи у плані реалізації. Тому вважаємо, що на початковій стадії оперативно-розшукового документування залучати слідчого немає необхідності.

6. Організація взаємодії в процесі реалізації матеріалів оперативної розробки

Як показали результати дослідження, результат реалізації матеріалів оперативної розробки щодо злочинів у сфері публічних закупівель прямо залежить від тісної взаємодії між працівниками оперативного підрозділу стратегічних розслідувань і слідчим територіального органу Національної поліції.

Як уже зазначалося Інструкція з організації взаємодії вказує на те, що за ОРС закріплюється слідчий для забезпечення методичного супроводження її реалізації та надання практичної допомоги оперативному підрозділу. Необхідно зазначити, що на сьогодні забезпечити методичне супроводження слідчим реалізації матеріалів оперативної розробки майже неможливо, що зумовлено кількома чинниками.

По-перше, на сьогодні в територіальних відділах (відділеннях) НП майже відсутні слідчі, які спеціалізуються на розслідуванні таких злочинів. Спеціалізація слідчих як правило притаманна лише структурі слідчих управлінь при ГУНП в областях.

По-друге, значне навантаження на слідчих.

Як показує практика, реалізація інформації про вчинення злочинів у сфері публічних закупівель не завжди доходить її логічного завершення, а саме початку кримінального провадження і, як наслідок, притягнення винних до кримінальної відповідальності. В більшості випадків проблеми криються в процесах, пов'язаних з налагодженням взаємодії оперативних та слідчих підрозділів під час реалізації зібраних в процесі оперативної розробки матеріалів.

Як показали результати дослідження Т.О. Часової, найбільш поширеними формами взаємодії слідчих та оперативних підрозділів

¹⁷ Меденцев А. М. Розслідування злочинів, що вчиняються у сфері державних закупівель : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Одеса : МГУ, 2015. 214 с.

НП при реалізації матеріалів оперативної розробки щодо злочинів у сфері публічних закупівель є:

- інформування про отриману інформацію;
- спільний аналіз та оцінка матеріалів оперативної розробки;
- взаємні консультації;
- розробка плану заходів з реалізації матеріалів ОРС;
- спільна участь у проведенні слідчих (розшукових) дій¹⁸.

Як слушно зазначає В.В. Коряк, оперативний працівник та слідчий при розробленні плану повинні ґрунтуватися на глибокому та всебічному аналізі оперативних матеріалів, урахуванні оперативної ситуації, а також реальних можливостях слідства та дізнання на момент реалізації¹⁹.

На початку розслідування злочину у сфері публічних закупівель оперативному працівнику аналізуючи матеріали оперативної розробки необхідно вивчити такі питання про:

- можливість на даному етапі забезпечити безпеку осіб, залучених до негласного співробітництва, які брали безпосередню участь у розробці;
- достатність здійснених заходів, спрямованих на забезпечення збереження речових доказів²⁰.

Слідчий, у свою чергу, аналізуючи матеріали, повинен вивчити питання про:

- достовірність наявних в матеріалах даних;
- наявність достатніх даних, що свідчать про наявність ознак учинення злочину;
- чи всіх причетних до вчинення злочину осіб виявлено та встановлено;
- наявні джерела доказової інформації;
- чи здійснено заходи, спрямовані на забезпечення відшкодування завданої злочинними діями фігуранта шкоди²¹.

¹⁸ Єфімов В. В., Дараган В. В., Богуславський М. Г., Часова Т. О. Особливості взаємодії слідчих та оперативних підрозділів ОВС під час виявлення та документування фактів порушення законодавства у сфері державних закупівель : наук.-методичні рекомендації. Дніпропетровськ : ДДУВС, 2014. 75 с.

¹⁹ Коряк В. В. Протидія хабарництву у сфері державних закупівель оперативними підрозділами МВС : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ : НАВС, 2012. 283 с.

²⁰ Єфімов В. В., Дараган В. В., Часова Т. О. Взаємодія слідчих та оперативних підрозділів Національної поліції під час протидії злочинам у сфері державних закупівель : монограф. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. 205 с.

²¹ Дараган В. В. Оперативно-розшукова протидія злочинам у сфері державних закупівель: проблеми теорії та практики : монограф. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 352 с.

Залежно від змісту фактичних даних під час реалізації матеріалів оперативної розробки слідчим та оперативним працівником проводяться взаємні консультації щодо:

- розробки тактики та послідовності проведення оперативно-розшукових заходів, заходів оперативного (ініціативного) пошуку та слідчих (розшукових) дій;
- необхідності залучення до процесу реалізації працівників інших підрозділів НП України та правоохоронних структур;
- необхідності залучення до процесу реалізації спеціалістів та експертів;
- форм та засобів прикриття джерел отримання оперативної інформації²².

С.В. Нагачевський указує на необхідність реалізації матеріалів оперативної розробки за фактами хабарництва у сфері публічних закупівель шляхом спільного зі слідчим планування проведення слідчого експерименту²³.

7. Організація взаємодії під час розслідування злочинів у сфері публічних закупівель

Інструкція з організації взаємодії передбачає особливості взаємодії при досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень у сфері господарської та службової діяльності. Зокрема, в положеннях інструкції передбачено, що досудове розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської та службової діяльності здійснюється спеціалізованими підрозділами слідчих управлінь ГУНП та слідчими територіальних органів, підрозділів поліції, які спеціалізуються на розслідуванні кримінальних правопорушень зазначеної категорії, після визначення прокурорами відповідного рівня за слідчим управлінням ГУНП юрисдикції місця вчинення таких кримінальних правопорушень. Однак забезпечити виконання цих положень на практиці майже неможливо, що обумовлено наведеними нами причинами²⁴.

Утворення СОГ для розслідування злочинів у сфері публічних закупівель здійснюється за спільним наказом керівника органу

²² Дараган В. В. Організація взаємодії оперативних і слідчих підрозділів Національної поліції під час оперативно-розшукової протидії злочинам у сфері державних закупівель. *Бюлетень з обміну досвідом роботи МВС України*. 2019. № 217. С. 63–80.

²³ Нагачевський С. В. Оперативно-розшукове виявлення та документування злочинів, вчинених службовими особами у сфері державних закупівель : монограф. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2014. 196 с.

²⁴ Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: наказ МВС України від 07.07.2017 № 575.

досудового розслідування та керівника територіального (відокремленого) підрозділу Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України. Старшим СОГ є слідчий, якого керівником органу досудового розслідування визначено здійснювати досудове розслідування кримінального правопорушення. Взаємодію з органом досудового розслідування, який здійснює розслідування злочинів у сфері публічних закупівель, забезпечує керівник територіального (відокремленого) підрозділу Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України, оперативний працівник, якого включено до складу СОГ або за матеріалами якого розпочато кримінальне провадження.

Як показали результати дослідження А.М. Меденцева, ключовим елементом організації розслідування злочинів у сфері публічних закупівель є взаємодія слідчого з оперативними підрозділами²⁵.

Не можна не погодитися з думкою Т.О. Часової про те, що діяльність слідчих та оперативних працівників в рамках кримінального провадження повинна бути спрямована не лише на пошук та фіксацію фактичних даних про протиправне діяння осіб або груп осіб, а також на виявлення інших фактів злочинної діяльності таких осіб²⁶.

Під час діяльності щодо виявлення злочинів у сфері публічних закупівель у рамках кримінального провадження важливо так розподілити роботу між слідчим та оперативним працівником НП України, щоб усі мали відносно самостійні ділянки й конкретні завдання, але при цьому не слід нехтувати й поєднанням своїх зусиль у певних напрямках такої діяльності. Для досягнення зазначеного результату Т.О. Часова пропонує використовувати такі способи розподілу роботи між ними:

- оперативні працівники здійснюють оперативний пошук інформації про злочини у сфері публічних закупівель, використовуючи для цього наявні сили, заходи та засоби, а також оперативні контакти;
- слідчі здійснюють пошук інформації про злочини у сфері публічних закупівель під час проведення окремих слідчих дій (допит свідків, огляд предметів закупівлі тощо);
- здійснюється спільний аналіз та оцінка такої інформації;
- здійснення роботи щодо закріплення виявленої інформації доказами: слідчий займається процесуальним оформленням отримання доказів (допит свідків, винесення постанов про проведення

²⁵ Меденцев А. М. Розслідування злочинів, що вчиняються у сфері державних закупівель : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Одеса : МГУ, 2015. 214 с.

²⁶ Часова Т. О. Взаємодія слідчих та оперативних підрозділів ОВС під час протидії злочинам у сфері державних закупівель : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків : ХНУВС, 2015. 258 с.

тимчасового доступу до речей, обшуків, ревізій, інвентаризацій, експертиз тощо), а оперативні працівники забезпечують проведення зазначених заходів (забезпечення явки осіб на допит, беруть участь в оглядах, обшуках, ревізіях, інвентаризаціях тощо)²⁷.

Не можна не погодитися з думкою А.М. Меденцева відносно того, що розслідування злочинів у сфері публічних закупівель здійснюється за активної протидії з використанням як законних форм (кваліфікованих адвокатів), так і незаконних прийомів (тиск на свідків, підкуп). Однак думка автора відносно того, що для ефективного розслідування цих злочинів необхідне органічне поєднання слідчих (розшукових) дій з негласними слідчими (розшуковими) діями та оперативно-розшуковими заходами, спрямованими на виявлення джерел доказів, а також запобігання або нейтралізації активної протидії розслідуванню, є дещо хибною. А саме, в частині застосування в рамках кримінального провадження оперативно-розшукових заходів, оскільки у разі відкриття кримінального провадження за результатами реалізації матеріалів ОРС стосовно особи або групи осіб проведення оперативно-розшукових заходів припиняється.

На нашу думку, автор дійшов до хибного висновку у зв'язку з тим, що на законодавчому рівні це питання залишається неврегульованим, а тому дослідники, які не мають відповідного доступу до наказів, які регулюють питання організації оперативно-розшукової діяльності та негласної роботи оперативними підрозділами Національної поліції України, не можуть дійти до іншого висновку (наприклад, поєднання слідчих (розшукових) дій та заходів оперативного (ініціативного) пошуку). Зазначене ще раз свідчить про необхідність внесення змін до оперативно-розшукового законодавства.

Результати дослідження В.В. Коряка показали, що до основних способів попередження протидії знищенню (прихованню, фальсифікації) слідів злочину, належать: своєчасне затримання підозрюваних; встановлення і вилучення документів, предметів – речових доказів; отримання детальних показань потерпілих і свідків; отримання правдивих і детальних показань співучасників про механізм учиненого злочину тощо. Для попередження протидії впливу на членів слідчо-оперативної групи у процесі організації їх взаємодії автор пропонує дотримуватися збереження під час проведення слідчих (розшукових) та інших дій службової таємниці – відомостей про склад слідчо-

²⁷ Часова Т. О. Взаємодія слідчих та оперативних підрозділів ОВС під час протидії злочинам у сфері державних закупівель : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків : ХНУВС, 2015. 258 с.

оперативної групи, про слідчих й оперативних працівників (місце роботи і проживання, наявність родини, її склад тощо)²⁸.

8. Організація взаємодії у процесі підготовки та проведення НСРД

Прийняття КПК України у 2012 році стало підґрунтям реформування правової бази діяльності оперативних підрозділів. В результаті реформування було значно розширено можливості і завдання щодо протидії злочинності можливостями підрозділів оперативно-технічного забезпечення та оперативної служби НП України²⁹.

Специфіка використання можливостей зазначених підрозділів передбачає здійснення не тільки оперативно-розшукових заходів, але й процесуальних негласних слідчих (розшукових) дій, котрі так чи інакше зачіпають або й обмежують права громадян. Зазначене вимагає не тільки високого професіоналізму від слідчих та працівників оперативних підрозділів, ефективного контролю, а й, у першу чергу, належного рівня їх спеціальної підготовки та налагодженого механізму взаємодії³⁰.

Як показали результати вивчення матеріалів кримінальних проваджень, у процесі розслідування злочинів у сфері публічних закупівель, як правило, застосовуються такі НСРД: аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260 КПК України); накладення арешту на кореспонденцію (ст. 261 КПК України); огляд і виїмка кореспонденції (ст. 262 КПК України); зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263 КПК України); зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 264 КПК України); обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (ст. 267 КПК України); установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268 КПК України); спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269 КПК України); моніторинг банківських рахунків (ст. 269-1 КПК України); аудіо-, відеоконтроль місця (ст. 270 КПК України); негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження (ст. 274 КПК України).

²⁸ Коряк В. В. Протидія хабарництву у сфері державних закупівель оперативними підрозділами МВС : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ : НАВС, 2012. 283 с.

²⁹ Дараган В. В., Часова Т. О., Сімонович Д. В. Особливості взаємодії слідчих та оперативних підрозділів ОВС під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій при розслідуванні злочинів у сфері державних закупівель. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. Спецвипуск № 4 (71). 2015. С. 99–113.

³⁰ Шинкаренко І. Р., Дараган В. В., Федотенко А. В. Особливості взаємодії органів досудового розслідування УМВС на залізницях з оперативними підрозділами, зокрема з підрозділами УОС та УОТЗ в областях, під час проведення НСРД : метод. рекомендації. Дніпропетровськ : ДДУВС, 2014. 56 с.

Відповідно до положень наказу Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5/ «Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні», з метою проведення цієї або іншої негласної (слідчої) розшукової дії слідчий надсилає доручення керівнику органу, під юрисдикцією якого знаходиться місце вчинення кримінального правопорушення і у складі якого знаходяться орган розслідування та (або) оперативні підрозділи, уповноважені на проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Залежно від злочину, який розслідується, та статусу особи, щодо якої проводиться негласна слідча (розшукова) дія, інших чинників слідчий, за погодженням з керівником органу досудового розслідування відповідного рівня, може доручати проведення негласної слідчої (розшукової) дії керівнику іншого правоохоронного органу, у тому числі того, під юрисдикцією якого не знаходиться місце вчинення кримінального правопорушення, з обґрунтуванням такої необхідності³¹.

Результати дослідження показали, що процес організації взаємодії оперативних підрозділів УОС та ПОТЗ зі слідчими здійснюється виключно на етапі підготовки до проведення НСРД. Що стосується налагодження такої взаємодії безпосередньо під час проведення НСРД, то вона здійснюється виключно через працівників підрозділу стратегічних розслідувань НП України у формі взаємного обміну отриманою інформацією.

ВИСНОВКИ

Враховуючи викладене, можна дійти таких висновків:

1. Низький рівень організації взаємодії оперативних та слідчих підрозділів Національної поліції під час оперативно-розшукової протидії злочинам у сфері публічних закупівель обумовлений такими чинниками: 1) у процесі реформування органів внутрішніх справ підрозділи стратегічних розслідувань були відокремлені від відділень Національної поліції та отримали незалежність від територіальних органів поліції, при цьому слідчі підрозділи залишились у підпорядкуванні територіальних підрозділів поліції; 2) значно збільшилось

³¹ Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: наказ Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5/

навантаження на одного працівника підрозділу стратегічних розслідувань щодо оперативного обслуговування об'єктів, а також сама територія оперативного обслуговування; 3) у відділах та відділеннях поліції не залишилося працівників стратегічних розслідувань, тобто було здійснено їх територіальне відокремлення; 4) відсторонення від процесу організації взаємодії між оперативними та слідчими підрозділами керівників таких підрозділів.

2. Аналіз практики організації взаємодії оперативних та слідчих підрозділів Національної поліції під час оперативно-розшукової протидії злочинам у сфері публічних закупівель показав, що процес організації такої взаємодії повинен відбуватися за такими напрямками: 1) організація взаємодії на стадії виявлення злочину у сфері публічних закупівель; 2) організація взаємодії під час оперативної розробки; 3) організація взаємодії в процесі реалізації матеріалів оперативної розробки; 4) організація взаємодії під час розслідування злочинів у сфері публічних закупівель; 5) організація взаємодії в процесі підготовки та проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

3. Процес організації взаємодії на стадії виявлення та оперативно-розшукового документування злочинів у сфері публічних закупівель, повинен відбуватися лише у таких випадках: 1) коли процес виявлення та документування потребує застосування знань слідчого; 2) складності кваліфікації дій осіб, причетних до їх вчинення; 3) коли виявленням або документування злочину займається оперативний працівник, який не має достатнього досвіду щодо виявлення окремих способів злочинів у вказаній сфері; 4) коли слідчий, залучений до взаємодії, матиме відповідну кваліфікацію та знання.

4. Основними формами взаємодії оперативних та слідчих підрозділів Національної поліції під час оперативно-розшукової протидії злочинам у сфері публічних закупівель є: 1) взаємні консультації; 2) інформування про отриману інформацію; 3) спільний аналіз та оцінка матеріалів оперативної розробки та кримінального провадження; 4) розробка плану заходів з реалізації матеріалів ОРС та розслідування кримінального провадження; спільна участь у проведенні слідчих (розшукових) дій.

АНОТАЦІЯ

Розділ присвячено визначенню основних напрямів організації взаємодії оперативних та слідчих підрозділів Національної поліції під час оперативно-розшукової протидії злочинам у сфері публічних закупівель. Досліджено процес організації такої взаємодії повинен відбуватися за такими напрямками: 1) організація взаємодії на стадії виявлення злочину у сфері публічних закупівель; 2) організація

взаємодії під час оперативної розробки; 3) організація взаємодії в процесі реалізації матеріалів оперативної розробки; 4) організація взаємодії під час розслідування злочинів у сфері публічних закупівель; 5) організація взаємодії в процесі підготовки та проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Встановлено, що основними формами взаємодії оперативних та слідчих підрозділів Національної поліції під час оперативно-розшукової протидії злочинам у сфері публічних закупівель є: 1) взаємні консультації; 2) інформування про отриману інформацію; 3) спільний аналіз та оцінка матеріалів оперативної розробки та кримінального провадження; 4) розробка плану заходів з реалізації матеріалів ОРС та розслідування кримінального провадження; спільна участь у проведенні слідчих (розшукових) дій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дараган В. В. Заходи запобігання корупції у сфері державних закупівель. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. Северодонецьк, 2016. № 3. С. 160–167.

2. Дараган В. В. Корупційні ризики закону України «Про здійснення державних закупівель» та шляхи їх подолання. *Теорія і практика правознавства*. 2014. № 2(6). URL: http://nauka.jur-academy.kharkov.ua/download/el_zbirnik/2.2014/9.pdf

3. Darahan V., Shynkevych A. Theoretical and methodological fundamentals in formation of economic security in the field of public procurement. *Scientific journal “Philosophy, Economics and Law Review”*. Volume 2, no. 1, 2022. P. 161–176.

4. Кобзар О. Ф., Дараган В. В. Напрямки удосконалення підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 1. С. 158–163.

5. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: наказ МВС України від 07.07.2017 № 575.

6. Варвиш А. Взаємодія слідчих з оперативними підрозділами у протидії злочинам проти власності у будівельній галузі. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 5. С. 222–225.

7. Часова Т. О. Взаємодія слідчих та оперативних підрозділів ОВС під час протидії злочинам у сфері державних закупівель : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків : ХНУВС, 2015. 258 с.

8. Сивогривова Т. Л. Взаємодія органів досудового розслідування та оперативних підрозділів Національної поліції під час протидії розкраданню бюджетних коштів в процесі проведення будівельних робіт : дис. ... доктор. філософ. : 081 – Право. Дніпро : ДДУВС, 2024. 241 с.

9. Коряк В. В. Протидія хабарництву у сфері державних закупівель оперативними підрозділами МВС : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ : НАВС, 2012. 283 с.

10. Меденцев А. М. Розслідування злочинів, що вчиняються у сфері державних закупівель : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Одеса : МГУ, 2015. 214 с.

11. Кириченко О. В. Актуальні питання взаємодії оперативних підрозділів органів внутрішніх справ зі слідчими під час протидії злочинам проти громадської безпеки. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 1. С. 239–246.

12. Єфімов В. В., Дараган В. В., Богуславський М. Г., Часова Т. О. Особливості взаємодії слідчих та оперативних підрозділів ОВС під час виявлення та документування фактів порушення законодавства у сфері державних закупівель : наук.-методичні рекомендації. Дніпропетровськ : ДДУВС, 2014. 75 с.

13. Єфімов В. В., Дараган В. В., Часова Т. О. Взаємодія слідчих та оперативних підрозділів Національної поліції під час протидії злочинам у сфері державних закупівель : монограф. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. 205 с.

14. Дараган В.В. Оперативно-розшукова протидія злочинам у сфері державних закупівель: проблеми теорії та практики: монограф. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 352 с.

15. Дараган В. В. Організація взаємодії оперативних і слідчих підрозділів Національної поліції під час оперативно-розшукової протидії злочинам у сфері державних закупівель. *Бюлетень з обміну досвідом роботи МВС України*. 2019. № 217. С. 63–80.

16. Нагачевський С. В. Оперативно-розшукове виявлення та документування злочинів, вчинених службовими особами у сфері державних закупівель : монограф. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2014. 196 с.

17. Дараган В. В., Часова Т. О., Сімонович Д. В. Особливості взаємодії слідчих та оперативних підрозділів ОВС під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій при розслідуванні злочинів у сфері державних закупівель. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. Спецвипуск № 4 (71). 2015. С. 99–113.

18. Шинкаренко І. Р., Дараган В. В., Федотенко А. В. Особливості взаємодії органів досудового розслідування УМВС на залізницях з оперативними підрозділами, зокрема з підрозділами УОС та УОТЗ в областях, під час проведення НСРД : метод. рекомендації. Дніпропетровськ : ДДУВС, 2014. 56 с.

Information about the authors:

Darahan Valerii Valeriiovych,

Doctor of Law, Professor,
Head of the Department of Operational-Investigative Activities,
Dnipro State University of Internal Affairs,
26, Science Av., Dnipro, 49005, Ukraine

Kolomiets Vadym Yuriiiovych

PhD,
Senior lecturer of the Department of Operational-Investigative
Activities, Dnipro State University of Internal Affairs,
26, Science Av., Dnipro, 49005, Ukraine

Kopylov Eduard Volodymyrovych,

Lecturer of the Department of Operational-Investigative Activities,
Dnipro State University of Internal Affairs,
26, Science Av., Dnipro, 49005, Ukraine